

**TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI
KHOA BẢO TÀNG**

NGUYỄN THỊ BẮC

**TÌM HIỂU CÁC DI VẬT TIÊU BIỂU
TRONG CỤM DI TÍCH ĐÌNH - CHÙA PHƯƠNG
ĐỘ XÃ XUÂN PHƯƠNG - HUYỆN PHÚ BÌNH -
TỈNH THÁI NGUYÊN**

**KHÓA LUẬN TỐT NGHIỆP
NGÀNH BẢO TÀNG**

Người hướng dẫn: Th.s Nguyễn Sỹ Toàn

HÀ NỘI - 2010

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU.....	0
1. Lý do chọn đề tài	4
2. Đối tượng nghiên cứu.....	5
3. Phạm vi nghiên cứu.....	5
4. Mục đích nghiên cứu.....	5
5. Phương pháp nghiên cứu.....	6
6. Bố cục khóa luận	6
CHƯƠNG 1 KHÁI QUÁT VỀ CỤM DI TÍCH ĐÌNH - CHÙA PHƯƠNG ĐỘ..	8
1.1. Tổng quan về làng Phương Độ.....	8
<i>1.1.1. Vị trí địa lý và tên gọi làng Phương Độ</i>	<i>8</i>
<i>1.1.2. Lịch sử dân cư làng Phương Độ</i>	<i>9</i>
<i>1.1.3. Vài nét về kinh tế, văn hóa, xã hội làng Phương Độ</i>	<i>9</i>
1.1.3.1. Đời sống kinh tế	9
1.1.3.2. Cơ cấu tổ chức xã hội.....	11
1.1.3.3. Văn hóa, giáo dục.....	12
<i>1.1.4. Truyền thống đấu tranh chống giặc ngoại xâm</i>	<i>12</i>
1.2. Cụm di tích đình, chùa Phương Độ trong tiến trình lịch sử	14
<i>1.2.1. Quá trình hình thành, tồn tại của cụm di tích.....</i>	<i>14</i>
1.2.1.1. Đình Phương Độ	14
1.2.1.2. Chùa Phương Độ.....	16
<i>1.2.2. Vài nét về kiến trúc - điêu khắc, lễ hội của cụm di tích.....</i>	<i>18</i>
1.2.2.1. Kiến trúc điêu khắc đình Phương Độ.....	18
1.2.2.2. Kiến trúc, điêu khắc chùa Phương Độ	20

1.2.2.3. Lễ hội đình - chùa Phương Độ	22
CHƯƠNG 2 CÁC DI VẬT TIÊU BIỂU TRONG CỤM DI TÍCH ĐÌNH - CHÙA PHƯƠNG ĐỘ	26
2.1. Các di vật tiêu biểu trong cụm di tích	26
2.1.1. Di vật trong đình	26
2.1.1.1. Di vật gỗ	26
2.1.1.2. Di vật giấy	32
2.1.2. Di vật trong chùa	36
2.1.2.1. Di vật bằng đất nung	36
2.1.2.2. Di vật bằng đồng	49
2.1.2.3. Di vật gốm	55
2.2. Giá trị các di vật tiêu biểu trong cụm di tích đình - chùa Phương Độ ...	56
2.2.1. Giá trị lịch sử	56
2.2.2. Giá trị nghệ thuật	60
2.2.2.1. Đề tài trang trí	61
2.2.2.2. Kỹ thuật trang trí và thủ pháp tạo hình	70
2.2.3. Giá trị văn hóa	72
CHƯƠNG 3 BẢO TỒN VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ CỦA CÁC DI VẬT TRONG CỤM DI TÍCH ĐÌNH - CHÙA PHƯƠNG ĐỘ	76
3.1. Thực trạng các di vật trong cụm di tích đình - chùa Phương Độ	76
3.2. Bảo tồn các di vật trong cụm di tích đình - chùa Phương Độ	80
3.2.1. Cơ sở pháp lý để bảo tồn di vật	80
3.2.1.1. Một số văn bản pháp lý của quốc tế.....	80
3.2.1.2. Những văn bản pháp lý của Việt Nam.....	81

3.2.2. <i>Các hoạt động bảo tồn</i>	85
3.2.2.1. Phát động quần chúng nhân dân về bảo vệ di vật.....	85
3.2.2.2. Bảo quản di vật trong cụm di tích bằng các biện pháp kỹ thuật.....	87
3.3. Khai thác, phát huy giá trị của các di vật	91
KẾT LUẬN.....	95
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	97
PHỤ LỤC	

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Dân tộc Việt Nam có truyền thống lịch sử lâu đời, trải qua 4000 năm đấu tranh dựng nước và giữ nước, cha ông ta đã để lại cho hậu thế một kho tàng di sản văn hóa quý báu, phong phú và đa dạng bao gồm di sản văn hóa vật thể và di sản văn hóa phi vật thể. Đó là những trang sử có sức thuyết phục lớn đối với mọi thế hệ vì ở đó mang dấu ấn của lịch sử, hơi thở của thời đại truyền lại cho muôn đời sau đồng thời nó biểu trưng cho sự cần cù, thông minh sáng tạo của con người trong lao động trong đó hệ thống di tích lịch sử văn hóa là một trong những di sản tiêu biểu.

Trong hệ thống di tích lịch sử văn hóa Việt Nam thì các di tích gắn với tín ngưỡng, tôn giáo chiếm số lượng khá nhiều. Các di tích ấy bao gồm các công trình kiến trúc cùng với hệ thống di vật được lưu giữ trong đó đã trở thành những nơi thờ tự linh thiêng đồng thời cũng là nơi sinh hoạt văn hoá tinh thần của cộng đồng cư dân làng xã. Di vật trong các di tích gắn với tín ngưỡng, tôn giáo đó là những sản phẩm văn hóa hữu thể, nó chứa đựng những ước vọng truyền đời của tổ tiên, qua nó như qua thần linh để cầu nguồn hạnh phúc trần gian, nó mang lại vẻ đẹp tâm linh thánh thiện phản ánh tâm thức của người nông dân trồng lúa nước. Thông qua đó, chúng ta có thể tìm về bản thể vẻ đẹp của người xưa, nhờ đó mà con người nâng cao tinh thần yêu nước, yêu quê hương xứ sở, yêu quý lễ nhân bản đồng thời có ý thức trọng đức đẹp của cả đạo và đời. Trải qua những thăng trầm của lịch sử những di vật ấy vẫn tồn tại song song cùng với các di tích phục vụ sinh hoạt tín ngưỡng tôn giáo của nhân dân.

Sinh ra, lớn lên trên mảnh đất có truyền thống lịch sử văn hóa lâu đời và là một sinh viên khoa Bảo tàng - trường Đại học Văn hóa Hà Nội, với lòng yêu nghề, tình yêu quê hương với mong muốn tìm hiểu giá trị di sản văn hóa của địa phương được sự nhất trí của khoa Bảo Tàng và sự giúp đỡ tận tình của giảng viên hướng dẫn Th.s Nguyễn Sỹ Toàn tôi đã lựa chọn đề tài: “Tìm hiểu các di vật tiêu biểu trong cụm di tích đình - chùa Phương Độ, xã Xuân Phương - huyện Phú Bình - tỉnh Thái Nguyên” làm khóa luận tốt nghiệp. Tôi hi vọng những kết quả nghiên cứu của mình sẽ góp phần bảo tồn, kế thừa và phát huy giá trị di sản văn hóa của quê hương.

2. Đối tượng nghiên cứu

Khóa luận tập trung nghiên cứu các di vật tiêu biểu trong cụm di tích đình - chùa Phương Độ, xã Xuân Phương - huyện Phú Bình - tỉnh Thái Nguyên.

3. Phạm vi nghiên cứu

Nghiên cứu các di vật tiêu biểu trong cụm di tích đình - chùa Phương Độ có niên đại từ thế kỷ XVII đến nay gắn với quá trình hình thành, tồn tại của cụm di tích.

4. Mục đích nghiên cứu

Khái quát về cụm di tích đình - chùa Phương Độ và hệ thống những di vật tiêu biểu trong di tích.

Xác định giá trị về lịch sử, văn hóa, nghệ thuật... của các di vật tiêu biểu trong cụm di tích.

Trên cơ sở nghiên cứu, khảo sát thực tế đưa ra một số giải pháp góp phần bảo tồn và phát huy tốt nhất giá trị của các di vật.

5. Phương pháp nghiên cứu

Phương pháp liên ngành: Bảo tàng học, sử học, mỹ thuật học, bảo tồn di tích lịch sử văn hóa...

Khảo sát, đo vẽ, miêu tả, chụp ảnh di vật trong di tích.

Vận dụng phương pháp duy vật lịch sử và duy vật biện chứng của chủ nghĩa Mác - Lênin để nghiên cứu.

6. Bố cục khóa luận

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, bố cục bài viết gồm 3 chương. Cụ thể như sau:

Chương 1: Khái quát về cụm di tích đình - chùa Phương Độ.

Chương 2: Các di vật tiêu biểu trong cụm di tích đình - chùa Phương Độ.

Chương 3: Bảo tồn và phát huy giá trị của các di vật trong cụm di tích đình - chùa Phương Độ.

Trong quá trình nghiên cứu đề tài này, tôi gặp không ít khó khăn trong việc tìm tài liệu viết về di vật trong di tích. Song với sự nỗ lực, cố gắng của bản thân và sự giúp đỡ của Ban quản lý di tích đình - chùa Phương Độ, Phòng Văn hóa Thông tin huyện Phú Bình và đặc biệt là sự hướng dẫn, chỉ bảo, giúp đỡ tận tình của giảng viên hướng dẫn Th.s Nguyễn Sỹ Toàn cùng các thầy cô trong khoa Bảo Tàng - trường Đại học Văn hóa Hà Nội, tôi đã hoàn thành khóa luận tốt nghiệp của mình.

Là một sinh viên chưa được tiếp xúc nhiều với thực tế, sự nhìn nhận đánh giá và những đề xuất nêu ra không tránh khỏi những thiếu sót. Kính mong các thầy

cô giáo, các nhà nghiên cứu và bạn bè đồng nghiệp tham gia đóng góp ý kiến để khóa luận được hoàn chỉnh hơn.

Xin trân trọng cảm ơn!

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bàn Thị Hà (2001), *Di tích lịch sử văn hóa và danh lam thắng cảnh Thái Nguyên*, Sở Văn hóa - Thông tin Thái Nguyên
2. *Bắc Thái 40 năm đấu tranh và xây dựng 1945 -1985* (1985), Sở Văn hóa - Thông tin Bắc Thái
3. Chu Quang Trứ (1999), *Kiến trúc dân gian truyền thống Việt Nam*, NXB Mỹ thuật Hà Nội
4. Chu Quang Trứ (2001), *Tượng cổ Việt Nam với truyền thống điêu khắc dân tộc*, NXB Mỹ thuật.
5. *Con người và sự tích Bắc Thái* (1986), Xí nghiệp in Bắc Thái
6. *Đại Việt sử ký toàn thư tập 1* (1983), NXB Khoa học xã hội
7. Hà Văn Tấn, Nguyễn Văn Kự, Phạm Ngọc Long (1993), *Chùa Việt Nam*, H: Khoa học xã hội
8. *Hồ sơ di tích đình Phương Độ* (1993), Sở Văn hóa Thông tin Bắc Thái
9. Lê Trung Vũ (1998), *Lễ hội cổ truyền*, viện Khoa học xã hội và nhân văn, viện Văn hóa dân gian - NXB Khoa học xã hội Hà Nội
10. *Lịch sử thời kỳ vận động cách mạng Tháng Tám của huyện Phú Bình tỉnh Bắc Thái* (1970)
11. *Luật di sản văn hóa và văn bản hướng dẫn thi hành* (2001) - NXB Chính trị quốc gia
12. *Luật sửa đổi bổ sung một số điều của luật di sản văn hóa* (2009) - NXB Chính trị quốc gia
13. Nguyễn Đăng Duy (2003), *Văn hóa tâm linh*, NXB Văn hóa - Thông tin.
14. Nguyễn Thị Huệ (2005), *Lược sử sự nghiệp bảo tồn bảo tàng Việt Nam từ 1945 đến nay*, trường đại học Văn hóa Hà Nội

15. Nguyễn Thị Minh Lý (chủ biên) (2004), *Đại cương về cổ vật ở Việt Nam*, trường đại học Văn hóa Hà Nội
16. Nguyễn Thịnh (1989), *Cơ sở bảo tàng học tập I*, trường đại học Văn hóa Hà Nội, Hà Nội.
17. Nguyễn Văn Kự, Hà Văn Tấn (1998), *Đình Việt Nam*, NXB Tp Hồ Chí Minh
18. Phan Khanh (1993), *Bảo tàng, di tích, lễ hội*, NXB Văn hóa - Thông tin.
19. Trần Lâm Biền (2003), *Đồ thờ trong di tích của người Việt*, NXB Văn hóa - Thông tin
20. Trần Lâm Biền (2000), *Một con đường tiếp cận lịch sử*, NXB Văn hóa dân tộc Hà Nội
21. Trần Lâm Biền (2001), *Trang trí mỹ thuật trong kiến trúc truyền thống của người Việt*, NXB Văn hóa dân tộc.
22. Trịnh Thị Minh Đức, Phạm Thu Hương (2007), *Bảo tồn di tích lịch sử văn hóa*, NXB Đại học Quốc gia Hà Nội
23. Vũ Ngọc Khánh (2002), *Thành hoàng làng Việt Nam*, NXB Thanh niên.
24. Vũ Tam Lang (1991), *Kiến trúc cổ Việt Nam*, NXB Xây dựng